

Zpráva o šetření

ve věci výkonu sociálně-právní ochrany nezletilých D., N., N. a N. K.

Na veřejnou ochránkyni práv se obrátila paní V. K. (dále také jako „stěžovatelka“ či „matka“) s podnětem týkajícím se udílení souhlasu orgánu sociálně-právní ochrany ke krátkodobým pobytům jejich dětí svěřených do ústavní výchovy mimo zařízení na tzv. „dovolenky“. Stěžovatelka ve svém podnětu uváděla, že Úřad městské části Brno-Líšeň (dále též jako „OSPOD“) při udílení souhlasu neodůvodněně upřednostňuje otce.

A - Předmět šetření

Na základě výše uvedeného podnětu stěžovatelky jsem zahájila šetření¹ postupu Úřadu městské části Brno-Líšeň ve věci udílení souhlasu OSPOD pro účely rozhodování ředitelů ústavních zařízení o povolení krátkodobých pobytů dětí mimo zařízení (v tomto případě buď u prarodičů a otce, nebo u matky). V rámci šetření provedli v květnu letošního roku mnou pověřeni právníci Kanceláře veřejného ochránce práv místní šetření na Úřadu městské části Brno-Líšeň a věc projednali s vedoucí oddělení sociálně-právní ochrany dětí Ing. Ivonou Dvořákovou. Rovněž jsem si vyžádala kopie spisových dokumentací dětí za poslední rok k prostudování a objektivnímu hodnocení věci.²

Pro úplnost dodávám, že jsem se v minulém roce zabývala podnětem stěžovatelky, který se týkal odnětí jejich dvou mladších dětí N. a N. z péče a jejich svěřením do Dětského centra A. na základě předběžného opatření (viz zpráva sp. zn.: 149/2014/VOP/AŽ). Paní K. ve svém aktuálně šetřeném podnětu poukazovala opětovně i na to, že nesouhlasí s odnětím dětí z její péče. Vzhledem k tomu, že tato skutečnost byla již předmětem předchozího šetření, v této zprávě se k ní již nevracím a plně odkazuji na výše uvedenou zprávu.

Ve věci návrhů matky na navrácení dětí do její péče byla v době mého šetření vedena soudní řízení u Okresního soudu v Písku a Městského soudu v Brně. Dne 23. 6. 2015 rozhodl Okresní soud v Písku o svěřením N. a N. zpět do péče matky (pozn.: otec, pan K., se proti jeho rozhodnutí odvolal). Řízení ve věci péče o D. a N., kteří byli svěřeni do Dětského domova B., nebylo v době vypracování zprávy skončeno.

---

¹ Dle ustanovení § 14 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

² Dle ustanovení § 15 zákona o veřejném ochránci práv.

B - Skutková zjištění

Místním šetřením a projednáním věci s odpovědnou sociální pracovnící jsem získala následující informace. K návštěvám rodičů v dětském domově a pobytům dětí mimo zařízení (dále též jako „dovolenky“) Ing. Dvořáková uvedla, že otec D. a N., pan K., si pravidelně žádá o pobyty dětí na prázdniny a prodloužené víkendy. Matka po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (v roce 2013) začala také děti navštěvovat. Zpočátku neměla možnost žádat o pobyty dětí. Později, když měla pro pobyty dětí podmínky, začali jezdit D. a N. i k ní. Matka se obrátila na soud se žádostí o svěření dětí zpět do své péče; řízení dosud neskončilo. V rámci řízení vyšlo najevo, že děti neměly lehkou minulost, vykazují znaky psychické zátěže a jsou v péči odborných lékařů. D. po přijetí do dětského domova trpěl enurézou i enkoprézou. Chování matky k dětem je někdy nevhodné - často na děti křičí a vulgárně jim nadává, snaží se je ovlivňovat.

U mladších dvojčat je dle OSPOD výrazným problémem a překážkou jejich pobytů mimo zařízení skutečnost, že matka za dětmi jezdí velmi málo a nepravidelně na návštěvy. Ing. Dvořáková k tomu dále uvedla, že Městský úřad Písek měl matce ve spolupráci s dětským centrem nabízet pobyt s dětmi v zařízení (sociální rehabilitaci), aby si mohly vytvořit bližší vazbu, matka toho ale nevyužila. Děti na matku reagují jako na cizí osobu. Matka žádá o dovolenky dětí, ale za situace, kdy k ní děti nemají vybudovaný žádný vztah, to pokládá sociální pracovníce za nevhodné pro děti. Dovolenky by povolila za situace, kdy by se matka stavěla aktivněji k navázání vztahu k dětem, a to vlastními návštěvami, a dále také využitím nabídky sociální rehabilitace - pobytu s dětmi v zařízení.

Sociální pracovníce při jednání uváděla, že dne 23. 6. 2015 má proběhnout soudní jednání. S ohledem na výsledky znaleckého posudku budou děti zřejmě vráceny do péče matky. S kolizním opatrovníkem dětí, kterým je Městský úřad Písek, se dohodli, že se proti rozhodnutí prvoinstančního soudu nebude odvolávat. Dále sdělila, že se pokusí zajistit matce a dětem společný pobyt v zařízení, aby měly děti možnost si na maminku zvyknout před přechodem do její péče.

Co se týče starších dětí, uvedla, že problém spočívá v tom, že se matka vůbec neřídí doporučeními OSPOD. Například žádá o povolení pobytu dětí na celé letní prázdniny, ale místo toho, aby se jim sama věnovala, chce jim zajistit letní tábory v celkovém trvání 4 týdnů. Sociální pracovníce to shledává být v rozporu se zájmem dětí, protože v kolektivním zařízení pobývají většinu času. Po dobu prázdninové dovolenky tedy nevidí jako vhodné, aby byly děti místo u matky na táboře. Navíc matka nerespektuje, že i otec má zájem a právo žádat o pobyt dětí během letních prázdnin. Sociální pracovníce k tomu dále sdělila, že má v plánu rozhodnout o dovolence na jeden měsíc k matce a na jeden měsíc k otci. Bude se ale ještě ptát na přání dětí, z nichž chce vycházet.

Ze spisové dokumentace jsem k povolování dovolenek dětí v období od prosince 2014 do letních prázdnin 2015 získala následující informace. Matka si požádala o vánoční dovolenku na dobu od 19. 12. 2014 do 5. 1. 2015. O dovolenku na vánoční prázdniny si požádal rovněž otec, a to v termínu od 20. 12. 2014 do 4. 1. 2015. Děti se při návštěvě a pohovoru se sociální pracovnící v dětském domově vyjádřily, že se těší na návštěvu jak k mamce, tak i k prarodičům a otci. Sociální pracovníce jim navrhla, že by mohli prázdniny rozdělit tak, že by část trávily u matky

a část u prarodičů, s tím děti souhlasily.³ Dne 2. 12. 2014 zaslala ředitelka dětského domova OSPOD zprávu, v níž uvádí, že se **D.** dne 1. 12. 2014 **svěřil pracovníci dětského domova, že by si přál strávit celé vánoční prázdniny u prarodičů a otce. D. sám toto své přání sdělil i písemně.**⁴

Ze zprávy Městského úřadu Tábor ze dne 1. 12. 2014, který na dožádání provedl šetření v bydlišti matky k posouzení podmínek pro pobyt dětí, vyplývaly následující informace:..."po hmotné stránce je matka připravena děti zabezpečit. Štědrý den a svátky vánoční by bylo možné uvažovat, aby zde děti, zejména pak N. a D., strávily, naproti tomu Silvestr a s ním spojená zábava s užíváním nadměrného množství alkoholu a používání pyrotechnické zábavy se nám jeví jako velmi rizikový čas, pro který je pobyt dětí na ubytovně nevhodný."

K pobytu N. a N. Městský úřad Tábor uvedl následující: „Ze znalosti podmínek na užívané ubytovně lze opakovaně konstatovat, že krátkodobý pobyt dětí je zde akceptovatelný. ...nelze hygienu na ubytovně klást k tíži matce. Je otázkou, jak děti budou reagovat na tuto razantní změnu prostředí, kdy pro ně je matka víceméně osobou neznámou, neboť poslední návštěva u dětí proběhla v říjnu t. r. **Děti jsou ve věku, kdy si nemohou při nahodilých setkáních vytvořit citovou vazbu na osobu, pokud není kontakt opakovaný a četný.** ... Z běžného rozhovoru lze usuzovat, že matka má zájem o děti, hovoří o nich s určitou mírou laskavosti, nicméně neobjasněný zůstává důvod, proč matka za dětmi přijíždí velmi sporadicky. Přičemž finanční nedostatečnost by neměla být tím hlavním důvodem, neboť náklady spojené s cestováním jsou matce hrazeny prostřednictvím MOP, ke které vždy ještě vydáváme matce potvrzení o důvodnosti podané žádosti.“

OSPOD řešil s dětským domovem rovněž možnost dětí zúčastnit se společné akce pro děti plánované na 22. 12. 2014, na které děti chtěly být. OSPOD také řešil variantu, že by si matka nakonec nemohla pro N. přijet. OSPOD k vánočnímu pobytu dětí mimo zařízení vydal souhlas pro D. a N. odděleně, neboť D. sám vyslovil přání být u prarodičů a otce po celou dobu, což se OSPOD rozhodl respektovat. Dne 10. 12. 2014 tedy OSPOD neudělil souhlas s pobytem D. u matky v době od 19. 12. 2014 do 5. 1. 2015. Zároveň udělil souhlas s jeho pobytem v domácnosti prarodičů společně s otcem v termínu od 22. 12. 2014 do 4. 1. 2015. Co se týče vánoční dovolenky N. téhož dne, OSPOD udělil souhlas s jejím pobytem u matky v termínu od 22. 12. 2014 do 29. 12. 2014, a dále v termínu od 29. 12. 2014 do 4. 1. 2015 u prarodičů a otce. V odůvodnění mimo jiné OSPOD uvádí, že přihlédl jednak k přání N., jednak vycházel z vyjádření Městského úřadu Tábor, který uvedl, že prostředí ubytovny není vhodné pro pobyt dětí v době silvestrovských oslav.

Další pobyt dětí u matky byl OSPOD odsouhlasen v termínu pololetních prázdnin od 29. 1. 2015 do 2. 2. 2015. Dne 26. 1. 2015 OSPOD udělil souhlas s pobytem dětí u prarodičů a otce v termínu od 20. 2. 2015 do 1. 3. 2015. Dne 30. 1. 2015 požádala o stejný termín i matka. Z důvodu, že již byl dříve udělen souhlas k pobytu u otce, OSPOD souhlas k pobytu u matky nedal. Dne 11. 2. 2015 sociální pracovnice navštívila děti v dětském domově, kdy jim mimo jiné vysvětlovala

---

³ viz Om 5/03, číslo listu 992

⁴ viz Om 5/03, čísla listů 997 až 998

rozdělení dovolenek. Vysvětlila jim, proč rozhodla o dovolence na jarní prázdniny u otce s tím, že jakmile si požádá matka o další termín, pojedou k ní. Otec OSPOD informoval, že matka začala děti přemlouvat a vyvíjet na ně nátlak, aby k prarodičům otce nejezdily (např. jim měla slíbit, že pokud k nim nepojedou, koupí dětem tablet, měla slibovat i další nákupy, také to, že se děti nebudou muset učit atp.). N. začala pod tímto vlivem matky váhat, zda k prarodičům pojedje, či nikoliv. Otec k tomu dále uvedl, že nechce, aby N. nutili k pobytu u jeho rodičů, jen nechce, aby matka hrála na city a uplácela děti. **Věc dopadla tak, že N. nakonec k prarodičům neodjela a zbytečně zůstala celé jarní prázdniny v dětském domově.**

Další žádost si podala matka na termín od 12. 3. do 17. 3. 2015, v žádosti neuvedla konkrétní místo pobytu (pouze město Tábor). Matka i otec rovněž oba požádali o velikonoční pobyt dětí. Sociální pracovnice chtěla předejít situaci, která nastala v době jarních prázdnin (kdy N. nakonec zůstala v dětském domově, ač nemusela). Dětský domov proto požádala, aby s dětmi promluvili a zjistili, kde chtějí strávit velikonoce.⁵ Děti se vyjádřily písemně, a to následovně. D. napsal, že v březnový termín chce zůstat v domově a N., že chce jet k matce. Ohledně Velikonoc D. napsal, že chce jet za prarodiči a otcem. N. odmítla psát, ale řekla, že chce jet k matce. Dne 9. 3. 2015 s tím sociální pracovnice telefonicky seznámila matku. K tomu matka sdělila, že o víkendu hovořila s oběma dětmi, a že i D. jí řekl, že chce jet v březnu za ní. K Velikonocům uvedla, že se s D. domluvila, že pojedje k otci a N. pojedje k ní. Poté sociální pracovnice kontaktovala ředitelku domova, která jí potvrdila, že se D. téhož dne ráno vyjádřil, že pojedje za matkou, protože N. nechce jet sama. D. byl celý roztřepaný, nervózní. Matka s dětmi o víkendu telefonovala. D. byl vzteklý, v dětském domově rozbil skříň. Sociální pracovnice ředitelce sdělila, že D. tedy také dovolenku povolí s tím, že kdyby se stalo, že nakonec nebude chtít s matkou odjet, zůstane v domově. Dne 9. 3. 2015 OSPOD udělil souhlas s dovolenkou obou dětí u matky v termínu 12. 3. 2015 až 17. 3. 2015. Matka byla poučena o nutnosti omluvit děti ze školy a doplnit s dětmi zameškanou látku.

Téhož dne udělil OSPOD souhlas rovněž s velikonočním pobytem v termínu od 1. 4. 2015 do 7. 4. 2015 D. u prarodičů a otce a N. u matky v souladu s přáními dětí. Dne 17. 3. 2015 obdržel OSPOD e-mailovou zprávu z dětského domova – D. se svěřil ředitelce dětského domova, že ho matka donutila napsat, že nechce jet o velikonocích k babičce a dědovi a že ten dopis již poslal do Brna. On ale už k mámě nikdy nepojede, bál se jí to říci, že teď tam jel kvůli N., nechtěl, aby jela sama. Ředitelka mu slíbila, že to sociální pracovníci napíše a že jí další den společně zatelefonují. Dne 18. 3. 2015 telefonovala ředitelka dětského domova sociální pracovníci, mimo jiné ji informovala, že po návratu od matky byl D. ve špatném stavu. **D. uvedl, že ho matka přinutila napsat dopis, že nechce jezdit k babičce a dědečkovi. On to ale tak nechce, nechce jezdit za mámou, chce jezdit k tátovi, babičce a dědovi. Na to jej sociální pracovnice ujistila, že dovolenku o velikonocích bude trávit u prarodičů.** Ptala se jej na žádost matky o dovolenku v termínu od 17. 4. 2015 do 20. 4. 2015, kdy matka telefonicky sdělila, že má v plánu vzít děti na motokáry. K tomu D. uvedl, že na motokáry by s mámou jet chtěl, ale co se týče letních prázdnin, chce být jen u prarodičů. N. za matkou jezdit chce. Přesto

---

⁵ viz e-mail ze dne 5. 3. 2015

nakonec OSPOD nemohl dne 16. 4. 2015 udělit souhlas k pobytu dětí u matky v termínu 17. 4. 2015 až 20. 4. 2015, a to z důvodu, že matka ani přes telefonické žádosti OSPOD nedoplnila chybějící nezbytnou náležitost, kterou je sdělení místa pobytu s dětmi po dobu dovolenky. Matka v telefonním hovoru s pracovníky dětského domova následovně sdělila, že s tímto postupem počítala, protože neměla v té době žádnou adresu, kde by s dětmi mohla být. Dne 4. 5. 2015 OSPOD udělil souhlas s pobytem dětí u prarodičů a otce v termínu 7. 5. 2015 až 11. 5. 2015.

Sociální pracovnice navštívila dne 13. 5. 2015 děti v dětském domově. Z rozhovoru s pracovníky domova vyplynulo, že matka dětem často telefonuje, aniž by respektovala řád pro telefonování dětem do dětského domova. Děti tak často vyrušuje z přípravy na výuku nebo jiné aktivity. Dětský domov to toleruje, nicméně nemají přehled, co matka tak často s dětmi řeší. Po neohlášené návštěvě dne 1. 5. 2015, kdy je matka vzala do westernového městečka, přišly děti rozrušené, rozhozené, sprostě si nadávaly. U prarodičů byly děti spokojené. **O D. nevědí, co chce, každý den mluví jinak, jednou za mámou chce, podruhé nechce.** Děti nadále chodí k odborným lékařům. U D. ustala enuréza i enkopréza, což hodnotila sociální pracovnice jako překvapivé, protože bývá často psychicky rozladěný. Ze samotného rozhovoru s dětmi vyplynulo, že na dovolence u prarodičů se měly dobře. S mamkou si nyní hodně telefonují, ona volá jim. D. telefonáty s mamkou teď nevadí. Oba vědí, že by se k ní mohli vrátit. Ona jim ale slíbila, že budou moci jezdit k prarodičům. Sociální pracovnice je informovala, že v srpnu bude soudní jednání, kde se bude rozhodovat, jestli budou bydlet nadále v dětském domově, nebo budou chtít být s matkou. Sociální pracovnice jim dále sdělila, že oba jsou ve věku, kdy se sami mohou rozhodnout, a že OSPOD bude jejich přání respektovat. Obě děti shodně uváděly, že nevědí, jak by to chtěly.

D. po chvíli požádal N., aby odešla. N. moc nechtěla, ale na žádost sociální pracovnice je nechala o samotě. D. o samotě řekl, jak by si představoval uspořádání svých budoucích poměrů. Nechci jej citovat zcela doslovně (byť je to pro hodnocení věci podstatné), ale z jeho sdělení vyplynulo, že by chtěl zůstat v dětském domově a vídat se s prarodiči a otcem. D. byl hodně nervózní. Dle názoru sociální pracovnice měl strach, jak na to bude matka reagovat. Sociální pracovnice se jej ptala znovu. Byl si jistý tím, co chce. Bylo na něm vidět, že je z celé situace nešťastný. Dále probírali prázdniny. D. řekl, že za mámou jezdí hlavně kvůli N., která ho přemlouvá, aby jel. Sociální pracovnice mu vysvětlila, že ho na návštěvy k matce nikdo nutit nebude. **Domluvili se spolu, že prázdniny budou řešit tak, že D. sociální pracovníci vždy napíše nebo řekne, kam chce jet.** Poté zavolali zpět N., které se sociální pracovnice také zeptala, jestli se dokáže sama rozhodnout o budoucnosti, **odpovídala, že neví.**

Dne 29. 5. 2015 sociální pracovnice e-mailem požádala ředitelku dětského domova o zjištění aktuálního názoru dětí ohledně místa jejich pobytu mimo zařízení po dobu letních prázdnin. **Žádala, aby děti svou představu napsaly s tím, že by děti měly mít možnost se rozmyslet, zda chtějí trávit prázdniny s oběma rodiči, nebo jen s jedním z nich.** Dne 1. 6. 2015 odeslala ředitelka dětského domova písemná vyjádření obou dětí, v nichž uvedly, že chtějí celé prázdniny strávit u prarodičů a otce. V těchto vyjádřeních měly předepsány následující otázky: „Kam chceš jet na prázdniny?“, „Co se ti tam líbí?“, „Kam nechceš jet na prázdniny?“, „Proč tam nechceš jet?“. Nutno uvést, že ředitelka dětského domova vyjádřila v předchozí e-mailové komunikaci své výhrady k tomu, aby se děti musely úplně samy

rozhodnout, kde chtějí strávit prázdniny, když si tím samy nebyly úplně jisté. Sociální pracovníce k tomu v e-mailu ze dne 28. 5. 2015 uvedla, že D. něco slíbila a domluvila se s ním, že se ho vždy zeptá, „jak to s matkou má“. Pokud by tedy měla postupovat tak, že by se již znovu neptala na jeho názor, k matce by ho nepustila jednak s ohledem na závěry znaleckého posudku,⁶ a jednak i s ohledem na to, co jí D. již sdělil. Závěrem dodala: „Musel dle mého názoru sebrat velikou odvahu, když N. poslal pryč a sdělil mi, že chce být nadále v péči domova.“

S matkou sociální pracovníce v té době řešila nevhodnost jejího záměru zajistit dětem táborové pobyty po dobu prázdninové dovolenky dětí. Vysvětlovala jí, že rodiče by se měli dětem po dobu dovolenek věnovat a ne je poslat na čtyři týdny na tábor. Matka sociální pracovníci častovala velmi vulgárními výrazy, což činila při jejich telefonických hovorech velmi často (pozn. jednou sociální pracovníci i vyhrožovala – viz záznam o telefonním hovoru ze dne 4. 3. 2015.)

Dne 3. 6. 2015 OSPOD neudělil souhlas s prázdninovým pobytem dětí u matky s následujícím odůvodněním: „Děti se k žádosti matky písemně vyjádřily. Ve svém vyjádření sdělily, že si přejí letní prázdniny strávit se svým otcem, babičkou a dědou, k mámě jet nechtějí. Jelikož jsou děti ve věku, kdy se mohou rozhodovat a vyjadřovat k záležitostem, které se jich týkají, bylo dětem vyhověno. Téhož dne OSPOD udělil souhlas s prázdninovým pobytem dětí u prarodičů společně s otcem.“

C - Hodnocení věci ochránkyní

O povolení krátkodobého pobytu dítěte mimo ústavní zařízení rozhoduje na základě ustanovení § 30 zákona o sociálně-právní ochraně dětí⁷ ředitel zařízení. Řízení se zahajuje na základě žádosti osoby, která žádá o povolení pobytu dítěte. Ředitel zařízení může žádost o povolení pobytu dítěte mimo zařízení zamítnout.⁸ O tom je povinen vydat rozhodnutí ve smyslu ustanovení § 67 správního řádu.⁹ Zákonnou podmínkou umožnění či zamítnutí krátkodobého pobytu dítěte mimo zařízení je **písemný souhlas orgánu sociálně-právní ochrany dětí**. Jedná se o závazné stanovisko ve smyslu ustanovení § 149 správního řádu, které je nezbytným podkladem pro vydání rozhodnutí ředitele zařízení.

V této zprávě se zaměřuji na hodnocení postupu OSPOD při udílení souhlasu s pobyty dětí mimo zařízení, tzv. „dovolenkami“, a to za období od prosince 2014 do letních prázdnin 2015. Hodnocení rozdělují na část týkající se D. a N. svěřených

---

⁶ Znalecký posudek charakterizoval vztah D. k matce tak, že se „D. cítí být ovlivňován matkou proti otci, matku vidí jako konfliktní, vznětlivou, často křičí. Kvůli matce bývá nešťastný, přál by si, aby měla jinou povahu a měla ho více ráda. D. má s mateřskou postavou spojené pocity strachu. Svět lidí a vztahů jsou dominantním zdrojem jeho pocitů nejistoty a úzkosti.“

U N. znalkyně uvedla, že si mateřskou postavu nekriticky idealizuje, ve vztahu k matce si pravděpodobně není jistá. Má potřebu se matce zavděčit a neztratit její náklonnost.

⁷ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

⁸ Na základě ustanovení § 24 odst. 3 písm. e) zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁹ Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.

do Dětského domova B. a na část týkající se N. a N. svěřených t. č. do Dětského centra A.

C.1 Udílení souhlasu OSPOD s pobyty D. a N. mimo Dětský domov B.

Jak vyplývá ze spisové dokumentace, při udílení souhlasu s dovolenkami D. a N. se OSPOD po celou dobu až do rozhodování o pobytu během letních prázdnin 2015 snažil více méně o rovnoměrné rozložení dovolenek mezi oba rodiče. Toto mnohdy komplikovaly žádosti rodičů ve stejných či obdobných termínech (viz například žádost obou rodičů o pobyt po dobu jarních prázdnin, nebo o velikonoční pobyt). Pokud OSPOD v jednom termínu vyhověl žádosti otce, v následujícím termínu se snažil vyhovět žádosti matky. Přihlížel při tom rovněž k přáním dětí. Jestliže se stalo, že jedno z dětí chtělo k otci a druhé k matce, jejich přání OSPOD vyslyšel. Snažil se tak předcházet situaci, která nastala v době jarních prázdnin, kdy udělil souhlas s pobytem obou dětí společně u prarodičů a otce. Přičemž N. nakonec na dovolenku neodjela a zůstala zbytečně po celé prázdniny v dětském domově. Potud nemám k postupu OSPOD výhrady.

Problematickou spatřuji až situaci, kdy OSPOD začal udílet souhlas k pobytům u rodičů výhradně na základě přání dětí. Za tím účelem si dokonce OSPOD začal žádat od dětí jejich vyjádření v písemné formě. Takový postup OSPOD zvolil právě pro letní prázdniny 2015, kdy se děti měly písemně vyjádřit k otázkám, u koho chtějí strávit prázdniny a proč. Sociální pracovnice zprvu uvažovala o rovnoměrném rozložení pobytu dětí po dobu letních prázdnin tak, aby strávily jeden měsíc u otce a jeden měsíc u matky. Správně vyhodnotila nevhodnost záměru matky, že by dětem po určitou dobu pobytu u ní zajistila tábor. V tomto se zcela ztotožňuji s názorem OSPOD. **Pokud děti dlouhodobě pobývají v ústavním zařízení, není vhodné, aby svůj čas po dobu pobytu mimo zařízení trávily na táboře místo s rodičem. „Dovolenka“ u rodiče má dle mého názoru plnit jiný účel, má vést k posilování a rozvíjení vztahu mezi rodičem a dětmi. Proto by rodič měl trávit po tuto dobu čas společně s dětmi, nikoliv jim zajistit další kolektivní pobyt.**

Po rozhovoru s dětmi při návštěvě v dětském domově dne 13. 5. 2015 se sociální pracovnice rozhodla, že bude zcela vycházet z přání dětí. Přání, kde chtějí strávit prázdniny, měly děti sociální pracovníci navíc sdělit písemně. Starší D. měl sice poměrně jasnou představu, avšak mladší N. si nebyla volbou jistá. K tomu navíc přispíval i fakt, že se matka snažila děti různě ovlivňovat. Obě děti se nakonec shodně vyjádřily, že si přejí strávit prázdniny u otce a prarodičů z jeho strany. Musím říci, že tak jednoznačné vyjádření od obou dětí pro mě bylo v kontextu předchozích zkušeností překvapivé. Lze jen spekulovat, zda to nemohlo být způsobeno právě formou jejich vyjádření, kdy měly děti písemně odpovídat na otázky: „Kam chceš jet na prázdniny?“, „Co se ti tam líbí?“, „Kam nechceš jet na prázdniny?“, „Proč tam nechceš jet?“. **Pominu-li, že forma písemného vyjádření je u dětí, dle mého názoru, zcela nevhodná, musím říci, že takto položené otázky mohly být navíc pro děti matoucí.** Děti mohly položené otázky dezinterpretovat například tak, že si mají vybrat jen jednoho z rodičů, u kterého chtějí trávit prázdniny. Taková otázka, zda by chtěly trávit prázdniny částečně u jednoho i u druhého rodiče, totiž mezi položenými otázkami chyběla. Také je třeba připomenout, že N. v minulosti opakovaně sdělovala, že si není jistá nebo neví, jak by to chtěla. Dokonce již jednou odmítla vyjádření písemnou formou (viz velikonoční prázdniny). I když u D. bylo také

možné v minulosti pozorovat, že nemá názor zcela jednoznačný, je pravdou, že dne 13. 5. 2015 při pohovoru se sociální pracovnící svůj postoj podával jednoznačně a rozhodně.

Participace dítěte na rozhodování ve věcech, které se ho dotýkají

Z právní úpravy k otázce participace dítěte na rozhodování ve věcech, které se ho dotýkají, vyplývá následující. Podle čl. 12 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte musí stát zabezpečit dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost. Tomu odpovídá také ustanovení § 8 odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, které stanoví, že dítě, které je schopno formulovat své vlastní názory, má právo pro účely sociálně-právní ochrany tyto názory svobodně vyjadřovat při projednávání všech záležitostí, které se ho dotýkají. **Vyjádření dítěte se při projednávání všech záležitostí týkajících se jeho osoby věnuje náležitá pozornost odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti. Při své činnosti bere orgán sociálně-právní ochrany v úvahu přání a pocity dítěte s přihlédnutím k jeho věku a vývoji tak, aby nedošlo k ohrožení nebo narušení jeho citového a psychického vývoje.**¹⁰

Zůstává otázkou, nakolik se řídit tím, co dítě sdělí jako své přání. Dítě si mnohdy nemůže uvědomit veškeré důsledky svých požadavků. Je potřebné vycházet z obecného poznání, že dítě je již z podstaty svého vývoje citově, rozumově a morálně nezralé. Při posuzování výpovědi, resp. sdělení názoru dítěte, by orgán sociálně-právní ochrany dítěte měl brát v potaz nejen věk dítěte, které se vyjadřuje většinou k tomu, s kým a proč chce trávit čas nebo dále žít, ale také by měl přihlížet k dalším okolnostem, např. kde žije, s kým se stýká, ke vzájemným vztahům rodičů apod. Mnohdy se totiž jedná o sdělení, které je ovlivněno shora uvedenými faktory. Informace získané rozhovorem s dítětem tak nelze přijímat absolutně. Jeho výpověď navíc nemusí zcela odrážet jeho vnitřní postoj.¹¹

Zdůrazňuji, že není a nemůže být povinností orgánu sociálně-právní ochrany dětí se přáním dítěte bezvýhradně řídit, neboť **přání dítěte vždy nemusí být v jeho nejlepším zájmu.** Není tedy vyloučeno, je-li to důvodné, se od přání dítěte odchýlit. Pouhé odvolávání se na vyjádření dětí nemůže dostát požadavkům sociálně-právní ochrany dětí. Pro úplnost dodávám, že i judikatura Ústavního soudu se opakovaně zabývala relevancí názoru dítěte. Ústavní soud konstatoval (nález II. ÚS 4160/12 ze dne 23. 4. 2013): „Za předpokladu, že je dítě dostatečně rozumově a emocionálně vyspělé, je nutné jeho přání považovat za zásadní vodítko při hledání jeho nejlepšího zájmu. Současně však není možné, aby obecné soudy postoj nezletilého dítěte bez dalšího převzaly a aby své rozhodnutí založily toliko na jeho přání, a nikoliv na pečlivém a komplexním posuzování jeho zájmů.“¹² Podle Ústavního soudu

¹⁰ Obdobně též viz ustanovení § 867 občanského zákoníku a ustanovení § 487 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹ Tento závěr přijal veřejný ochránce práv již ve zprávě o šetření ze dne 2. 7. 2015, sp. zn. 7782/2014/VOP/AŽ. V rozsahu práva dítěte na slyšení odkazují rovněž na nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1945/08 ze dne 2. dubna 2009.

¹² Nález Ústavního soudu ze dne 23. 4. 2013, sp. zn. II. ÚS 4160/12, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>

(usnesení II. ÚS 1818/07 ze dne 1. 11. 2007): „V žádném případě nelze z čl. 12 Úmluvy o právech dítěte dovodit, že by názor dítěte, o kterém je v soudním řízení rozhodováno, byl pro soud zavazující, a že by tudíž nemohl rozhodnout odlišně od tohoto názoru. V opačném případě by totiž bylo jakékoliv soudní řízení nadbytečné, neboť by postačovalo, aby se všechny dotčené osoby a orgány dozvěděly o názoru dítěte a z něj pak ve své činnosti nadále vycházely.“¹³ U D. a N. K. je toto nakonec také patrné, když svá přání sami různě měnili v důsledku nejruznějších okolností. Sami dokonce mnohdy vyjadřovali i svou nejistotu ohledně toho, co by si přáli. Bylo to patrné zejména u mladší N..

OSPOD je povinen zohledňovat přání dítěte, nemůže se jím ale zcela zaštitovat a bez dalšího řídit. Jsem přesvědčena, že udělení souhlasu OSPOD s pobytem mimo zařízení tedy nelze opírat pouze o vyjádření dítěte. Pak by tento institut pozbýval svůj smysl, pokud by již nebylo třeba další nadstavby, v podobě úvahy sociálního pracovníka. Za nevhodnou pokládám i formu, jakou byl názor dětí zjišťován, tedy formou jejich písemného prohlášení. Byť jsem si vědoma, že tuto formu si D. v minulosti sám zvolil, domnívám, se že sociální pracovník by vyjádření touto formou po dětech sám vyžadovat neměl. Navíc je třeba brát zřetel i na odlišnost situace D. a N. S D. se na této formě vyjádření sociální pracovnice domluvila při pohovoru dne 13. 5. 2015. N. jednak nebyla účastna této domluvy, jednak v minulosti odmítla písemnou formu vyjádření. Pokud sociální pracovnice nabyla přesvědčení, že D. tato forma vyjádření vyhovuje (když ji v minulosti sám využil), dle mého názoru měla zvolit odlišný přístup přinejmenším u N.. Mám za to, že ač vztah dětí k matce může být ambivalentní (ať už v důsledku nedbalé péče v minulosti, či aktuálně ne vždy vhodného chování k dětem, snahy o manipulaci s nimi apod.), neměla by na děti být kladena taková odpovědnost, aby se musely zcela samy rozhodnout, zda k matce chtějí nebo ne, nebo si vybrat, u kterého z rodičů budou raději trávit prázdniny. Jiná situace by byla, pokud by děti nebo jedno z dětí návštěvy u matky zásadně odmítaly. Nejsou-li si ale jisté?

OSPOD by měl děti vyslechnout, jejich přání a názor zohlednit a společně s ostatními okolnostmi sám zhodnotit, zda souhlas k pobytu udělí, či nikoliv. Mnohem vhodnější se mi jeví zjištění názoru dítěte formou rozhovoru, jak je ostatně obvyklou praxí. Individuální rozhovor sociální pracovnice s dítětem bez přítomnosti jiné (nejen dospělé) osoby veřejný ochránce práv považuje za běžný způsob provádění sociální práce a za primární a nevhodnější nástroj, který má OSPOD k dispozici.¹⁴ Od toho je třeba samozřejmě odlišit situace, kdy se dítě samo rozhodne napsat dopis a tuto formu samo zvolí pro sdělení svého přání či dokonce prosby, jak se již v minulosti u dětí K. stalo. Zásadní pro mé hodnocení postupu OSPOD je však to, že OSPOD by měl vycházet nejen z názoru dítěte, ale z komplexního posouzení všech okolností.

Obdobně též rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci C. proti Finsku ze dne 9. 5. 20016 č. 18249/02, body 57 - 59

¹³ Usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. II. ÚS 1818/07, dostupné na <http://halus.usoud.cz>

¹⁴ Tento závěr přijal veřejný ochránce práv již ve zprávě o šetření ze dne 24. 5. 2013, sp. zn. 7108/2012/VOP/PŠ, dostupné z <http://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/600>

Výše popsaný postup OSPOD v tomto případě v konečném důsledku vedl navíc k tomu, že matka následně děti nutila, aby napsaly protichůdné písemné vyjádření. Vedl také k tomu, že matka se děti pokoušela „uplácet“, aby řekly, že chtějí být u ní. Domnívám se, že pro děti musí být takové situace velmi zatěžující a stresující. Matka navíc může dětem jejich rozhodnutí vyčítat. V tom také spatřuji velké riziko. Byť jsem přesvědčena, že sociální pracovníce byla vedena dobrým úmyslem rozhodovat především podle přání dětí, v konečném důsledku je může takový způsob rozhodování o „dovolenkách“ poškozovat. Při volbě vhodné metody sociální práce by se měl OSPOD snažit domýšlet všechny možné důsledky.

C.2 Udílení souhlasu OSPOD s pobyty N. a N. mimo Dětské centrum A.

Co se týče odmítání udílení souhlasu OSPOD ke krátkodobým pobytům N. a N. u matky, z odůvodnění nesouhlasu OSPOD pokládám za relevantní, že děti neměly k matce vybudovaný žádný vztah. Jak vyplývalo i ze zpráv dětského centra, děti matku pokládaly téměř za cizí osobu. N. vždy plakala v přítomnosti jí neznámých osob, totéž se jí stávalo i v přítomnosti matky. Kontakt matky s dětmi v dětském centru nebyl příliš častý a především nebyl pravidelný (někdy je navštěvovala po týdnu, někdy ale i po 2 – 3 měsících). U dětí takto nízkého věku pokládám takovou okolnost za překážku, která může důvodně vést k odmítnutí souhlasu pro povolení pobytu dětí u rodiče. Souhlasím s tím, že předpokladem pro povolení pobytu dítěte u rodiče je existence jejich vzájemného vztahu. U dětí velmi nízkého věku je předpokladem navázání vztahu častý kontakt (v řádu maximálně několika dní, nikoliv týdnů či dokonce měsíců), k němuž se OSPOD snažil matku motivovat a poskytnout jí v tom směru podporu. Ze spisové dokumentace mám za prokázané, že OSPOD matce poskytoval doporučení, aby mohla žádat o dávky mimořádné okamžité pomoci za účelem hrazení nákladů na cestování na návštěvy za dětmi jak do Dětského centra A., tak za dětmi svěřenými do Dětského domova B. OSPOD rovněž jednal s Dětským centrem A. a Městským úřadem Písek, aby matce pomohl zajistit navykací pobyt s dětmi v zařízení. V minulosti měla matka o takový pobyt již jednou požádáno, ale nakonec jej odmítla (v únoru 2015). Pobyt se podařilo zajistit alespoň před předpokládaným rozhodnutím soudu o svěřením dětí zpět do péče matky.

Okresní soud v Písku vydal dne 23. 6. 2015 rozhodnutí o navrácení dětí do péče matky, proti němuž se otec dětí odvolal. V reakci na nepravomocné rozhodnutí soudu OSPOD ve spolupráci s Městským úřadem Písek a Dětským centrem A. zajistil pobyt dětí u matky na základě opakovaně prodlužované „dovolenky“. V tomto bodě tedy nemám proti postupu OSPOD výhrady.

D - Závěry

Na základě výše popsaných zjištění a úvah jsem ve smyslu ustanovení § 18 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv dospěla k přesvědčení, že Úřad městské části Brno-Líšeň do doby letošních letních prázdnin postupoval při udílení souhlasu s pobyty dětí mimo zařízení správně. Problém vidím až při udělení souhlasu k pobytu dětí mimo zařízení na dobu letních prázdnin 2015. Dospěla jsem k závěru, že Úřad městské části Brno-Líšeň postupoval nesprávně při udělení souhlasu s krátkodobým pobytem D. a N. K. mimo Dětský domov B. na dobu letních prázdnin 2015, když svůj souhlas opřel výhradně o vyjádření dětí, které nadto žádal v písemné formě. OSPOD

je povinen zohledňovat přání dítěte, nemůže se jím ale zcela zaštiťovat. Pokud by měl OSPOD vycházet pouze z přání dítěte, udělení souhlasu OSPOD s pobytem dítěte mimo zařízení by zcela postrádalo smysl. Forma zjištění názoru dítěte písemným sdělením je podle mého názoru nevhodná a děti zatěžující.

Zprávu o šetření zasílám starostovi Úřadu městské části Brno-Líšeň a žádám, aby se v zákonné lhůtě 30 dnů od jejího doručení vyjádřil ke zjištěným pochybením a informoval mě o přijatých opatřeních k nápravě. Zpráva shrnuje mé dosavadní poznatky, které mohou být podkladem pro závěrečné stanovisko.

Zprávu zasílám rovněž stěžovatelce.

Mgr. Anna Š a b a t o v á, Ph.D., v. r.
veřejná ochránkyně práv
(zpráva je opatřena elektronickým podpisem)